

Yetişkinler İçin Oyun Blokları

Eda Soylu'nun 20x20x20 cm ebatlarında ürettiği renkli blokları yetişkinler için tasarlanmış bir oyun daveti. Bu oyunun içinde yetişkinler bloklara istediklerini yapabilirler, onları kırabilirler, parçalara ayırabilirler, atabilirler ya da üst üste koyarak oyun kurabilirler. Her bloğun içinde sanatçının 2013 yılının yaz aylarında topladığı gaz kapsülleri vardır. Bu oyunun bir parçası da bu kapsülleri fark etmektir. Gaz kapsüllerinin varlığını bilmek ve onları keşfetmek için bloklarla oyuna dalmak yeni bir hatırlama süreci başlatır.

Neden bu şiddet sembolü blokların içine yerleştirilmiştir? Bu kapsüller bize geçmişe dair neler hatırlatır ve neler fark ettirir?

İnsan hafızası kırılığandır, bizler anılarımızı tekrar yaşar ve yeniden yapılandırırız ve yazarız... Geçmişimiz, şu anki anımızı ve geleceğimizi şekillendirir. Hayatla ve zamanla oyun oynarız. Bir kırılma noktası peşindeyse, renkli bloklar tecrübe edilen geçmişi değiştirmek için denize doğru çağırıyor bizi. Değiştirmek ve hazineyi bulmak bizim elimizde.

O zaman tüm bu metaforik sürece yeni bir anlam katmalı.

Yakın zamanı hatırlamak ve yeniden üretmek üzerine...

George Orwell'in, 1984 adlı romanı ilk defa yayımladığında, eserin toplum, gerçeklik, özgürlük, geçmiş ve gelecek kavramları arasında bu kadar güçlü bir bağ kuracağına dair kimsenin en ufak bir fikri yoktu. Roman geçmişle geleceği bir araya getiren, her seferinde tarihi yeni bir bakış açısıyla yorumlayabilen bir eser olarak yerini aldı. Bu bir tesadüf değildi, Orwell, tarihe dair çok çarpıcı yorumlar yapıyor ve toplumun olan biten her şeye karşı davranış biçimini eleştirebiliyordu. Orwell, kaleme aldığı konu, üzerinde durduğu tema ve kullandığı kavramlar sayesinde geçmişi ve geleceği birbirine bağlamayı başarmıştı.

Edebiyat ve sanatın birbirine paralel ilerlediğini düşünürsek, zamanın olması gerektiği gibi işlediği bir anda Orwell'in romanındaki 'palimpsest' kavramının farklı bir kesişme noktasında bir çağdaş eserle kesişmemesi olanaksız. Eda Soylu'nun Yetişkinler için Oyun Blokları adlı eseri ve Orwell'in Palimpsest kavramı tam bu kesişme noktasında izleyiciyi oyuna davet ediyor ve bu kavramı da tüm derinliğiyle yeniden yorumlayabiliyor. Palimpsest, Eski Yunanca'da 'plimsestos' ve daha sonra Latince'de 'plimpsestus' kavramından gelir. Yazı çalışmalarında bir parşömen üzerine (önceki yazı tam silinmeden) tekrar ve tekrar yazılan metni ifade eder. Edebiyat araştırmalarında ve çalışmalarında ise tekrar eden dizeye verilen isimdir ('Pali' antik Yunanca'da tekrar eden anlamına gelir). Orwell ise 1984 adlı kitabında tarihin tekrar ettiğini ve her tekrarda, farklılaşarak herkes tarafından yeniden yazıldığını ifade eder.

Soylu'nun eserinin önünde dururken geçmiş ve geleceğin birbirine girdiği alanlardan birisinde olabiliriz. Ürettiği renkli bloklar bizleri bu eserin fikrinin ilk defa ortaya çıktığı yıla; 2014 ve 2013 yıllarına geri götürüyor. Soylu, blokların içindeki gaz kapsül-

lerini Gezi Olaylarında topluyor ve bu bloklarla bir eser üretmeye karar veriyor. Bu nedenle, yakın zamana kadar yaşadığımız korkular ve acılar esere içkin. Diğer yandan, eserin ismi ve renkli bir şekilde ortaya konuş şekli de sanatçının sorguladığı her şeyle birlikte izleyiciyi içine çekmek istediği söylenebilir.

Yetişkinler için Oyun Blokları, izleyiciyi, bir yandan eleştirel bir oyun alanına davet ediyor (yeniden hatırlama, tarihi yeniden yazabilme oyunu), diğer yandan ise geçmişi yeniden keşfetmemizi istiyor. Bu yolda yeni keşifler içinde, geçmişi düşünmeye başlamak ve yorumlamak mümkün. Bir şeylerin görüldüğü gibi olmadığını hatırlatan renkli bloklar, yol boyunca parlıyor... Bu yol bir tür hatırlama süreci, hatırladıkça kendimize dönme ve yenilenme sürecinin içine giriyoruz ve eser 'palimpsest' kavramını şiirsel bir alana taşıyor. Söz konusu yenilenme süreci içinde, eserin içeriğinin ve fikrinin ilk defa 2014 yılında ortaya çıktığını ve üretildiğini düşünürsek bu durum daha anlamlı hale geliyor. Eser, üstüne sürekli yeniden düşünülen, yaratılan ve ortaya konulan bir şiir kıvamında, sürekli silinen ve üzerine yeniden yazı yazılan bir parşömen gibi... Kendini yeniliyor, toplumsal gelişime ve toplumsal olaylara uyum sağlıyor, değişiyor ve farklılaşıyor.

2014 yılının ardından sürekli değişime uğramış, gerek politik, gerek toplumsal bağlamda farklı anlamlarla yeniden var olmuş bu esere nasıl bakmak gerekiyor? Yeni bir anlam keşfederek, bir tür oyuna dönüştürerek...

Eserde sanatçının sorularının bağlantılar içinde ilerlediğini görüyoruz. Onun izleyicisi yetişkinler ve yetişkinlere dayatılan ya da sorgusuz sualsiz kabul ettirilmeye çalışan her şeye bir cevap niteliğinde ve renkli blokların içinde duran saklı objeleri keşfetmeye doğru yol açıyor. Nedir renkli blokların anlamı? Neden varlar? Bizlere ne göstermek istiyorlar? Tüm bu sorular aslında bir paradoksa doğru itiyor bizi: unuttukça hatırlama ve hatırladıkça yeniden unutmama...

Tüm sorular ve hatırlama dönemindeki sorgulama sonucunda yeniden unutup ve tarihi yeniden yazıyoruz. Bu bir tür kendini bulma ve kendine dönme değil mi? O zaman tarihte zor açıklanan bazı kelimelere ve kavramlara bakmak gerekiyor.

Paradokslar arasında bir aforizmayla hayatta kalmak

Umberto Eco, Edebiyat Üzerine adlı kitabında aforizmalar ve paradokslar üzerine bir bölüm ayırır ve bu bölümde her iki kavramın da yaşamdaki öneminden bahseder. Her ikisi de oldukça zor anlaşılabilir kavramlardır. Aforizmanın, bir fikrin derinleşmesi üzerine yeni bir söylem geliştirmek olduğunu ifade eder. Paradoks için de, iki fikrin yan yana gelmesi ve ikinci fikrin alışılmış ilk fikre göre daha mantıklı olması gerektiğini söyler. Aslında, hem paradoks, hem aforizma, kendine döner ve her şeyi yeniden yazdırır ve ifade ettirir. Algıladığımız her kavram, üzerinde durduğumuz kaygan zeminin (belki de bir palimpsestin) parçası olduğumuzu kanıtlar.

Thomas Mann'a göre ise, yaşamı güzelleştiren şey paradokslar ve çelişkilerdir. Yaşamdaki her şey, çelişkiler içinde ya da mükemmel olmadan, kusurlarını ortaya koydukça güzelleşir. Mann, mükemmel varoluşu yadsır ve insanın hayatın güzelliklerini analitik ve acımasız bir şekilde öldürdüğü durumlar yaratmasına 'erotik ironi' adını verir. "Bir sanatçı her zaman gerçeğe yakın durmalıdır ve bu zordur. Çünkü gerçek acı verebilir ama bu sevgi dolu bir acıdır. Çünkü, bir insanı (durumu) gerçek anlamda anlatabilmenin tek yolu onun kusurlarını anlatmaktır. Mükemmel durum ya da insan sıkıcıdır. Hayatı güzel kılan da kusurlardır." (Joseph Campbell röportajı, treeofknowledg.tripod.com).

Yetişkinler için Oyun Blokları bu zıtlıkların ve çelişkilerin içinde bizlerin her an yenilenen algısında bu tür bir ironiyi hatırlatıyor. Bu eserdeki çelişki aslında hayatın ta kendisi ve her an güzelleşerek büyüyor ama bir yandan bir o kadar gerçek ve acımasız. Soylu, bu paradoksu bir aforizmaya çeviriyor. Bu çelişkiyi güzelleştirerek anlatıyor ve daha derin bir fikir üretiyor. Yetişkinler hem üretip, hem yıkarken, tüm bu güzel anlatımları ve yeni ifadeleri unutturken, sanatçı bizlere bunu yeniden ifade ediyor. Her güzelliğin içinde bir kusur ve kusurun içindeki güzelliği hatırlatıyor.

Kelimeleri renklere yansıtabilen Soylu, blokları yeniden şekillendirirken renkleri bir tür paradoks olarak önümüze koyuyor. Blokların içinde saklı olan ve bulunması istenen (ya da istenmeyen) nesnelere çelişen bir fikir cümbüşü var önümüzde. Bu bağlamda sergi, bizlere toplumsal alanda yaşanan ve tecrübe edilen her şeyi yeniden şekillendirmek için bir öneri niteliğinde. Eskiyle yeniye bir araya getirerek yeni bir alanda bizlere sunması, aslında bir tür özgürlük alanına giriş ama bu söz konusu özgürlük alanında eseri besleyen bir çelişki mevcut. Özgürlük alanında derinden hissedilen tutsaklık ve 'yetişkinlerin' kaçamadığı eğilimleri var. Bir yanda, denizin sonsuzluğunu, kumların huzurunu veriyor, diğer yandan da renkli bloklarının içine yerleştirdiği gaz kapsülleri bu oyunun çok da masum olmadığını hatırlatıyor bizlere. Hayatın kusurları gibi...

Bu yüzden, Eda Soylu'nun renkli blokları bir yarar peşinde koşmuyor, o özgür bir eser. Eseri duymurlarken ve tecrübe ederken, farkındalık yaratmak için yeni alanlar açıyor. Sanatçı eseri kullandığı malzemeler ve fikirlerle harmanlayarak tarihte doğru bir yere oturarak geleceğe doğru taşıyor. Eser içinde olduğu zamanın dışında yeniden şekilleniyor. Tam da bu şekliyle, Soylu'nun blokları paradoksun ta kendisi ve sanatçı tüm bu paradoksu bir aforizmaya çevirirken sürecin içinde tüm farkındalıkla duruyor.

Hatice Utkan Özden
Ekim 2021